

Bajcsy-Zsilinszky találkozása Bereg népével

Bajcsy-Zsilinszkynek a húszas évek végén szinte valamennyi ellenzéki politikai párttal és szellemi mozgalommal van valami kapcsolata. Előadást tart és részt vesz a Bartha Miklós Társaság nevű értelmiségi szervezet munkájában, és közleményeit lapjában, az *Elő-őrsben* megjelenteti. Eme lapjában fórumot ad József Attilának, a pálya kezdetén álló Féja Gézának és Szabó Pálnak, általában a népi íróknak. Zsilinszky ekkor a legnagyobb energiáit a parasztság ellenzéki hangulatú tömegeinek a felvilágosítására fordította. Nem egy híve vett részt Biharban és Békés megyében az ellenzéki Kisgazdapárt megszervezésében. Sőt: nagyobb politikai céljaira jellemző, hogy 1931-ben megalakítja a Nemzeti Radikális Pártot, amelynek parasztpolitikáját és politikai programját is megfogalmazza. Eme cselekvése révén már a húszas évek végén kidolgozza a párt parasztpolitikáját és politikai programját. Ily módon építi ki kapcsolatait a Tiszahát népével, az egykori Bereg vármegye falvainak parasztaival. Így vált e vidék szószólójává, miután találkozott a magyar parasztság sorsproblémáival. A Viharsarkon kívül nem volt még egy olyan része az országnak, ahol a falusi nép szociális arculata, elesettsége, kiszolgáltatottsága olyan éles formában jelentkezett volna, mint a Tiszaháton. De nem hallgathatjuk el, hogy minderre barátja, Zsirkey János hívta fel a figyelmét, aki már akkoriban ismerőse volt a tarpai kerületben...

Ilyen előzmények után mutatott érdeklődést Zsilinszky a tarpai választókerület, a Tiszahát népe iránt. Kétségtelenül vonzotta őt az egyszerű, szorgalmas beregi nép. Mindez sokat jelentett Zsilinszkynek, aki élete végéig szinte idealizált képet festett a magyar parasztról, és hajlamos volt túlozni pozitív tulajdonságait. És ez az őszinte, nyílt tekintetű, feddhetetlen jellemű ember hamar megnyerte a Tiszahát egyszerű parasztjainak a bizalmát. Ily módon Bajcsy-Zsilinszky és a beregi nép gyorsan és eltéphetetlenül egymásra találtak. Bajcsy-Zsilinszky *Tarpai beszámoló* című írásában megrázó erővel tárja ország-világ elé a választási harc drámai fejezeteit is, amelyet így fejez be: „Hivatott író egységbe markoló s megelevenítő erejére volna méltó a látszólag összefüggéstelen, mégis szakadatlan roham, melyet eme hetekben érzékszerveink ellen intézett a tömegnyomor, a mondhatatlan elhagyatottság, kiuzsorázottság, a durva közigazgatási mulasztások és visszaélések, zaklatások, kortesveszteségek látása és hallása, bor- és pálinkagőzbe, valamint jegyzői terrorba fojtása a magyar szegénység amaz utolsó és egyetlen jogának, hogy azt küldhesse az Országházba, akiben bízni tud. És hangoztatta: „Mint egy titokzatos mélységből szakadt, gazdátlan, végevárhatatlanul hosszú, tompán dübörgő jalkiáltás visszhangzik azóta lelkemben: Tárpa.” Zsilinszky ezután elmondja, hogy barátai – egy-két kivétellel – le akarták beszélni a tarpai indulásról, mert attól tartottak, hogy megismétlődik a derecskei kormányzati terror. Bajcsy-Zsilinszky erről így vélekedik: „Igazuk volt. Mégis el kellett menni Tarpára, hogy megtörjük ezt a fáradt, beteg közönyt, mely itt a magyarság legjobbainak lelkét fojtogatta, itt kellett hagyni az íróasztalt, hogy megint egyszer az Isten szabad ege alatt nézhessünk szemébe és szívébe a robotoló és szenvedő magyar tömegnek, s megkérdézhessük tőle magától: mi fáj, mire vár és mit akar.”

Miután Zsilinszky elment Tarpára, otthagya íróasztalát, az ott tapasztaltakat az alábbi őszinte hangon írta meg: „Kezdődött a csalás az aláírási ívekkel, melyeket csak megkésve kaptak kézhez Zsilinszky hívei. Folytatódott az itatással: egy átlagválasztó Tarpán – ha akart – megihatott 5–6 liter kortesbort. A bort hatalmas hordókban részben a ceglédi Unghváry cég szállította Vásárosnaményból éjnek idején Tarpára. Tetézve a törvénytelen-ségek sorozatát, hogy közvetlenül a választás előtt a főszolgabíró kiutasította Zsilinszky legfontosabb embereit a községekből, éppen azokból, amelyekben a korábbi választáson a csendőrség egészen a fejbe verésig vitt féktelen terrorja megfélemlítette a népet. Zsilinszky későbbi választási tudósításában az *Előőr*sben (1939. június 15.) megírja az alkalmazott sorozatos csalásokat. Így azután a kormánypárti Konkoly-Thegét választották meg országgyűlési képviselővé, és ennek következtében Zsilinszky Derecske után Tarpán is mandátum nélkül maradt.

A választásnak azonban volt egy rendkívüli utójátéka. Bajcsy-Zsilinszky-pártja elhatározta, hogy a választás ellen panasszal él a Közigazgatási Bíróságnál. Ezért a petíció ezer-féle alakiségének elintézésére Zsilinszky leutazott a tarpai kerületbe. A Gulácsról érkező politikust a tarpai nép túlaradó szeretettel üdvözölte. A lelkes sokaság először a Kossuthnótát, majd a Szózatot énekelte, és amikor a menet a Kossuth-szoborhoz ért, az ég felé szálltak a Himnusz dallamai. A tömeg még be sem fejezte az éneket, amikor néhány sikoltás hallatszott, és Bajcsy-Zsilinszky előtt csendőrszuronyok villantak meg...

Eme drámai jelenetet az *Előőr*s tudósítója így írta le: „A hirtelen ott termett nyolc csendőr vezetője, Bálint tiszthelyettes durva hangon ráripakodott Bajcsy-Zsilinszky Endrére:

– Azonnal oszlassa fel ezt a csőcseléket!

– Nem teszem, ez nem csőcselék – válaszolt Zsilinszky, de be sem fejezhette a mondatát, már a tömeg felé mozdult a nyolc szurony, és a legdurvább szavakkal ordítva, melyekben a »takarodjatok haza« csak a nyitány volt, úzni kezdték az ártatlan és békésen viselkedő népet, akik között nagy számmal voltak asszonyok, leányok és egészen kis gyermekek is. Bajcsy-Zsilinszky Endrét elfutotta a düh e felháborító látványon, és felállva a kocsiban éles hangon rivallt a tiszthelyettesre:

– Micsoda ez megint? Hogy merészelnék maguk szuronnal szétkergetni békésen haladó, senkit nem fenyegető, Himnusz éneklő becsületes magyarokat? Ez törvénytelenység és gazság, tiltakozom ellene!

– Törvénytelenység? Fogja be a száját: ne izgassa a népet – válaszolt durván Bálint tiszthelyettes. Erre az inzultusra teljesen elhagyta a nyugalma Zsilinszkyt:

– Velem beszél maga ilyen hangon? Hogyan beszélnek akkor a védtelen szegény néppel? – süvöltött a hangja. – Tiltakozom ez ellen a gyalázat ellen! De majd megszerzem én magamnak és a népnek az elégtételt.

Bálint tiszthelyettes, a tarpai választás végbeli hőse, érezvén, hogy amúgy ingatag tekintélye veszendőbe megy, most már elővette leghivatalosabb marconaságát, és torkaszakadtából kiáltott vissza Zsilinszky Endrének:

– Igen is, fogja be a száját, mert nyomban letartóztatom!

Vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endre azonban nem ijedt meg a fenyegetéstől:

– Tartóztasson le, de nem engedem, hogy ilyen hangon beszéljen velem. Az, amit maguk tesznek, alávalóság, gazság, gyávaság.

A csendőrök vezetőjük köré tömörültek, és a csendőr tiszthelyettes most már felszólt a nyugalmából teljesen kizökkent Zsilinszky Endréhez:

– A törvény nevében letartóztatom, szálljon le a kocsiról!

Zsilinszky nem ijedt meg a hivatalos fellépéstől, leugrott a szekérről és a csendőrök elé állt.

– Menjen előttünk az őrszobára! – kiáltotta Bálint tiszthelyettes. – Nem megyek – felelte vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endre.

– Akkor megbilincseltetem. Farkas, tegye rá a bilincset erre az emberre. E pillanatban három csendőr kezében mozdult a puska, csattant a závarzat, jelezve, hogy a golyó a csőbe ugrott, s három szurony meredt vitéz Bajcsy Zsilinszky Endrére, régi háborús emlékek furcsa paródiájául, s az egyik csendőr, kinek szuronya legközelebb jutott a fegyvertelen és védtelen férfi szívéhez, harsányan elkiáltotta magát, a ponyvairodalom rablóromantikája hangján:

– Ha megmoccan, halál fia!

Zsilinszky elmosolyodott, és hagyta, hogy a bilincset csuklóira rakják.

A tömegben meghűlt a vér: a hátul álló férfiak mozgolódni kezdtek és előbbre nyomultak, hogy szükség esetén kéznél legyenek, az asszonyok sírtak és zokogtak, senki sem merte volna hinni, hogy a magyar nemzeti gondolat és a magyar öncélúság egyik vezető harcosát falusi csendőrtisztz önhatalmúan merje letartóztatni.”

Szabó Pál *Himnusz és puskatus* címmel írt irodalmi szárnyalású cikket az esetről az *Előőr*sbe, mely úgy végződött, hogy miután a helyi hatalmasságok megtagadták a telefonhasználatát Zsilinszky híveitől, azok Vásárosnaményba kocsiztak, és éjjel felköltötték Kozma György főszolgabírórt, aki autójával Tarpára sietett. Utasítására Bálint csendőrparancsnok kénytelen volt szabadon bocsátani Bajcsy-Zsilinszky Endrét, aki az ügy mélyebb és egyben szélesebb politikai összefüggéseit feltáró nyílt levélben fordult Bethlen István miniszterelnökhöz. Tág horizontú és emelkedett hangú levelében Zsilinszky így ragadja meg a lényegét: „Nem a választási kortézia horizontjából nézem a magyar életet: a magam életét pedig nem a személyes érvényesülés szemszögéből. De Tarpát sem engedem személyes sérelemmé, egy-két jegyző, községi bírók és kisbírók, fizetett kortesek és egy nekivadult csendőrtisztz kisebb-nagyobb visszaéléseinek és erőszakoskodásainak köznapi szimbólumává zsugorítani. Tarpa nagy és súlyos országos betegség szimptomája, mely beszél és vádol, fáj és kérdez, jajgat és üvölt. Tarpára igenis felelni kell! És csak Ön felelhet Miniszterelnök Úr!”

Bár a petíciónak nem adott helyet a közigazgatási bíróság, Zsilinszky ugyanolyan szeretettel és féltő gondnal foglalkozott a Tiszahát népével, mintha ő lett volna országgyűlési képviselőjük, és nem Konkoly-Thege Kálmán. Megható módon áradt feléje a nehéz sorsú nép bizalma. Nemcsak a parasztoké, hanem a munkásoké is. Ennek egyik legékezebb bizonyítéka Kun András tarpai bányamunkás levele Bajcsy-Zsilinszky Endréhez, amelyet társai nevében is intézett az *Előőr*s szerkesztőségéhez (1929. szeptember). A levelet – amely „Jajkiáltás a Tiszahatról” címmel jelent meg a lapban – a lényegtelen részek elhagyásával az alábbiakban közöljük:

„Kedves Nagyságos Uram!

Panaszimmal fordulok Önhöz. Mint szerény családapa, bányamunkás, hattagú család egyedüli keresője. A múlt években kereset hiánya végett kénytelen voltam, hogy családom éhen ne haljon, a Bankhoz fordulni segítségképpen. Igaz a tarpai bankok ki is segítettek, olyképpen, melytől még rosszabb helyzetbe jutottam családommal. Igaz: mostan keresetben vagyok Bereg vármegye kőbányájában, de még a Családom fenntartására szolgáló élelmet, vagyis kenyeret sem keresem meg, minden egyébtől eltekintve. Mert ebből a keresetből még ruházatra sem jut – 500 pengő banki pénzzel tartozom, ezen pénzre minden három hónapban kérnek 25 pengő kamatot. Ezen 500 pengőt két bankból vettem ki, úgy nevezzük Rácz bankjából és Kovács Gábor bankjából. (Az egyik bank a Fehérgyarmati „Takarékpénztár”, a másik a Tarpai „Takarékpénztár”.) Mikor már elmúlt egy-pár év,

a Rác-banknál felvittem a kamatot, aztán mondták Rácék mint igazgató urak, írsak egy részvényt, 23 pengőt, úgy rendezik el az én váltómat. Igaz, én vonakodtam tőle. De kijelentették, ha nem íratok, fizessem meg a tartozásom... Mostan már egy éve fizetem a kamatját ennek a 23 pengőnek is. Szintén a Kovács Gábor féle bankból, mikor felvittem a kamatot, kijelentette az Igazgató úr Kovács, hogy csak úgy veszi fel a kamatot, ha bebiztosítom a lakásomat, ez ellen is tiltakoztam. De nem ért semmit. Be kellett biztosítani 800 pengőig, évente fizetek rá 15 pengőt.

Kedves Nagyságos Uram, de nemcsak én magam, vagyis családommal vagyok ezen szomorú helyzetben. [...]

Kedves Nagyságos Uram, méltóztasson, hacsak lehetséges, bajainkon segíteni. Mert itten [...] Beregben, mint már a Nagyságos Uram is be tetszett látni, nincsen kihez folyamodni, olyanok vagyunk, mint amely családból kihal az apa és az anya. Bizodalmunkat, reménységünket, mióta a Nagyságos Urat megismertük, csak az egy jó Istenben és a Nagyságos úrban van én nekem és minden bajtársamnak...

Kun András, Tarpa

Bányamunkás és bajtársaim: Csapó József és Csapó András nevében.

A fennmaradt levelezésből és Zsilinszky lapjaiból (*Előőr*, *Szabadság*) kirajzolódik előtünk, hogy a mandátumtól függetlenül a húszas évek végétől a tarpai kerület népe Zsilinszkyt tekintette képviselőjének. Ő maga fáradságot nem kímélve járt el ügyükben Mayer János földművelésügyi miniszterhez intézett nyílt levelében, 1929 szeptemberében például felhívja a figyelmet a Tiszahát gazdasági nyomorúságára, és nagy szakértelemmel érvelve sürgeti a gyümölcsstermés megsegítését. A *Szabolcs-szatmári Szemlé*ben Kuknyó János külön kis cikkben foglalkozik Zsilinszkynek a tiszaháti gyümölcsstermelést segítő tevékenységével. Dicséri a gyümölcs minőségét. „Tiszaháti gyümölcsnek az íze is páratlan – írja –, csak egyszer egyen valaki tiszaháti jonathánalmát, soha nem fog többet kaliforniai jonathánt vásárolni.”

Az agrotechnika döbbenetes elmaradottságához hasonló a gyümölcs betakarítása, esetleges értékesítése. Szinte elkeseredetten írja, hogy „ez a mérhetetlen kincs ott vész el java-részt a fa tövében, a termelő legtöbbször fel sem szedi a lehullott almát, nem érdemes kézzel szedni. Ezt a kincset nem tudják értékesíteni. Sokszor a disznó eszi meg, van aki pálinkát főz belőle...” Zsilinszky felismeri, hogy a tiszaháti gyümölcsstermelést ebből az állapotból elsősorban a termelő és értékesítő szövetkezetek létrehozásával és jó működési feltételek megteremtésével lehet kimotozítani. Az *Előőr* 1929. október 5-ei számában a *Szerkesztő Postája* című rovatban Tarpa, Gulács és Tivadar gyümölcsstermelőihez írt levelében Zsilinszky megmutatja a gyümölcsstermelés és értékesítés korszerű útját. Intézkedéseket helyez kilátásba, és értesíti e három község lakosságát, hogy „a gyümölcsstermelő és értékesítő szövetkezet előkészületei megtörténtek, a szövetkezet rövidesen való megalakulásának komoly akadálya nincsen”.

Sajnos túl optimista volt a szövetkezetek létrejöttét és jövőjét illetően. Pedig Bajcsy-Zsilinszky azt is tudta, hogy ezek a szövetkezetek önmagukban, pusztán létükkel nem tudják megoldani a termelés és értékesítés összetett problémáit. Ezért szorgalmazza az állam pénzügyi támogatását, az utak állapotának javítását, a tiszai hajózás fontosságát.

A tiszaháti gyümölcsstermelés fellendítésének szorgalmazása Bajcsy-Zsilinszky részéről – olvashatjuk Kuknyó János cikkében – nemcsak és elsősorban nem Budapest honi gyümölcsessel való ellátásáért, a hazai gyümölcsstermelés fellendítéséért történt, hanem az elhagyott, sokfajta adótól agyonütött, tudatlan falusi nép felemelésének egyik eszközét, lehetőségét látta benne.

A gyümölcsértékesítéssel kapcsolatban veti fel Zsilinszky a Tisza-hajózás ügyét. *Ki a Tisza vizét issza...* című írásában szóvá teszi a Tisza-hajózás kiépítésének fontosságát. Beregben és Szatmárban. A Felső-Tisza-vidék gazdasági jelentőségét fejtegető cikkében már felvillan Tiszalök kiépítésének és a Duna-Tisza-csatorna megalkotásának gondolata!

A Tiszahát és a Szamos-vidék problémáinak megismerését Zsilinszky elsőrendű kötelességének tartotta. Ezért nem volt rest, és nem egyszer végigszekerezte e táj falvait. Féja Géza – aki az *Előőr*s kulturális rovatának volt a szerkesztője – gyakran elkísérte őt ezekre az utakra. Egy alkalommal *Esze Tamás földjén* címmel írt Féja érdekes riportot. 1930 augusztusában került sor egy ilyen beregi utazásra. A naményi helyzetet ekkor így jellemzi Féja: „A vásárosnaményi magánpolgári iskolán kívül nincs itt az elemiken kívül más iskola. Nincs kultúrház, nincs népkönyvtár, nincs kórház... Pedig értelmi képessége elsőrangú ennek a népnek, érdeklődik, olvasni szeretne, okos, józan ítéleteket hallunk tőle...”

A tarpai gyűlésről így szól beszámolója: „Vasárnap délelőttre hirdette a tarpai gyűlést Zsilinszky Endre. A levelek azonban csodálatra méltó késéssel csak vasárnap délelőtt érkeztek meg. Délutánra azonban már mozgott az egész falu, és már zörögtek a szomszéd falvak szekerei... Ekkor láttam: itt csakugyan zászlót bonthatott Esze Tamás. S az a nép, hála Istennek, még az ő népe. A népgyűlés mennyire más, mint amit máskülönben e szó jelent. Zsilinszky Endre nem használt egyetlen kortesfogást sem. Nem alkalmaz buta leereszkedéseket, olcsó hangulatkeltéseket. Úgy beszél, mint ír: komoly problémákról kitűnő logikával, meggyőző átérzettséggel. S a népnek ez kell! A gyűlés után nem egy mondta, hogy ilyen szóra vágynak. Megbeszéltek, hozzáfűzték a gondolataikat, örültek, hogy végre olyan komolysággal szól hozzájuk valaki, amilyen igazán megilleti őket.”

Zsilinszky és hívei 1930-ban megkezdték a párt szervezését, és a szervezőmunka előrehaladása lehetővé tette, hogy a Nemzeti Radikális Párt 1931. január 11-én megtarthatta országos zászlóbontását Tarpán, amelyre Bereg távolabbi részeiből és Szabolcsból, Szatmárból, Biharból, Békésből és Budapestről is odasereglettek. A tudósítás szerint kb. 25 000 ember részvételével zajlott le a zászlóbontás. Tarpa határában óriási tömeg várta Zsilinszkyt. Kuruc zászló alatt üdvözölték, amelyen ez a szöveg volt olvasható: „Tarpa kuruc volt és az is marad...” A népgyűlés színhelyén sűrűn cirkáltak a csendőrzárőrök, és Csaroda felől katonai készültség is érkezett.

Bajcsy-Zsilinszky Endre politikai programbeszédében először a súlyos gazdasági helyzetről beszélt. Kijelentette, hogy mindenekelőtt kérni fogja a párt „a tömeges falusi végrehajtások és árverések felfüggesztését és moratóriumot a közterhek és kölcsönadások fizetésére a kisgazdavidág számára”. Követelni fogja továbbá a Párt az államtól, hogy engedje el a tíz holdon aluli birtokok közterheit, száz holdon pedig enyhítse azokat. Szót emelt a kartellek ellen, és a vámtarifa revízióját sürgette. Rátérve az általános politikai helyzetre, kijelentette: nem ígér – demagóg módon – gyors rendszerváltozást. „Rendszerváltozás csak később jöhet, mikor felnő egy hatalmas nemzeti ellenzék, mely aztán átveheti az ország vezetését.” Majd tömören ismertette a nemzeti radikalizmus programját, beszédét e szavakkal fejezte be: „Leszúrtam a tarpai zászlót a beregi földbe, senki sem bírja onnan kitépni, gyökeret fog verni ez a zászló, és élet fog fakadni az ágain.” A zászlóbontásról szóló fenti tudósítás azzal fejeződik be, hogy hírül adja: a tarpai kerület minden községében megalakult a helyi pártszervezet.

Bajcsy-Zsilinszky Endrét a tarpai választókerület népe még a zászlóbontás évében országgyűlési képviselővé választotta. A mártírhálált halt hazafi a tiszaháti kurucok hűségét síron túli hűséggel viszonzta, hiszen végakarata értelmében hamvait Tarpán helyezték örök nyugalomra.

Az *Előrs* június 18-ai hosszú helyszíni tudósításában „beszámol Bajcsy-Zsilinszky diadalútjáról”. Erre – egyebek között – jellemző, hogy Tarpán a kormánypart jelöltje, az 1929-ben terrortól és csalással megválasztott Konkoly-Thege Kálmán részvégtelenség miatt nem tudta elmondani programbeszédét a főtéren. Ezzel szemben Zsilinszky mintegy kétezer ember előtt mondta el azt a programot, amelyet a *Nemzeti radikalizmus* című művében lefektetett. Tarpán kívül diadalkapukon vezetett az útja Gulácsra, Márokpapiba, Beregsurányba, Hetére, Csarodára, Tákosra, Fejércsére és Beregdarócra. Valamennyi helységben beszélt választóihoz, és elmondta politikai programját. Egyedülálló korteshadjáratot folytatott: nem fizetett, nem itatott, nem ígért fűt-fát, de még azért sem haragudott, ha valaki kenyérféltésből kénytelen volt beadni a derekát. A tarpai választókerület népét azonban kemény fából faragták. Hiába lépett fel ellenük a hírhedt Bálint csendőrtiszt, a beregi nép hűségesen kitartott képviselőjelöltje, Bajcsy-Zsilinszky Endre mellett. Pedig a csendőrterror a választást megelőző napokban csak fokozódott. Az *Előrs* négy jegyzőkönyvet közölt, amelyben a panaszosok – köztük egy hatgyerekes családanya – elmondják megveretésük történetét. Zsilinszky táviratilag tiltakozott a sorozatos csendőri brutalitás ellen a kormányzónál, Bethlen István miniszterelnöknél, Sztranyavszky Sándor belügyminiszternél stb. Sürgönyeiben hangsúlyozta, hogy amennyiben pártja védelmet és megtorlást nem kap a csendőri brutalitásért, egy pillanatig nem áll többé jót a végsőkig felizgatott népet.

Bálint csendőrtiszt-helyettes tarpai gaztetteire fényt derített az ügy bírósági tárgyalása. Az erről szóló hírlapi tudósításból megtudjuk, hogy Tarpán 1931. június 15-én Bálint Márton csendőrtiszt-helyettes felhordatta a községházára Zsilinszky pártjának korteseit, és durva szidalmak közepette agyba-főbe verte őket. A megvert emberek között volt Huszti Ferenc is, akiről orvos állapította meg, hogy a tiszthelyettes ütlegei következtében koponyarepedést szenvedett, és sürgősen Nyíregyházára, az „Erzsébet” kórházba kellett szállítani. Bajcsy-Zsilinszky a bepólyált fejű Huszti Ferencet a véletlenül ott tartózkodó főispán és főszolgabíró elé vitte, hogy lássák Bálint tiszthelyettes „agitációs munkájának” eredményeit. Miután a közigazgatás vezetői nem intézkedtek a megtorlás érdekében, Zsilinszky a csendőrlaktanyába rohant, ahol ezekkel a szavakkal kereste Bálintot: „Hol van az a Bálint tiszthelyettes, aki még a fronton sem volt? Hol az a dúvad, gazember, hadd verem le a fejéről a csendőrkalapot!”

Bálint Márton csendőrtiszt-helyettes, aki nem tartózkodott a laktanyában, de tudomást szerzett Zsilinszky szavairól, becsületsértésért feljelentette a képviselőt. A tárgyalásra csak 1934. június 13-án került sor a vásárosnaményi járásbírószágon, ahol Zsilinszky nem tagadta fenti kijelentéseit. Kihallgatása során azonban hivatkozott arra, hogy még Gömbös Gyula miniszterelnök is igazat adott neki, amikor a parlamentben a csendőrség távoltartását hangsúlyozta minden kortéziától. Bálint Mártonról megállapította, hogy visszaélt a hatalmával, ártatlan embereket ok nélkül ütött, vert. (Jellemző, hogy Zsilinszkyt ezekért a szavaiért dr. Széles járásbíró rendreutasította!) A tudósítás a továbbiakban így idézi Zsilinszky vallomását: „A sértett legkitűnőbb emberemet üldözte, meghurcolta. Híveimet összetörte, magamat személyemben is sértett, s a választás utolsó napjaiban, amikor olyan sottogások jutottak hozzám; hogy engem is letartóztatni szándékoznak, már a fegyveres ellenállás gondolatával is foglalkoztam. Ezt be is jelentettem írásban Gömbös miniszternek. (Akkor még Gömbös honvédelmi miniszter volt – V. K.), valamint Darányi és Sztranyavszky államtitkároknak. Ilyen lelkiállapotban voltam, amikor a kérdéses napon híveim egymás után jöttek és panaszolták a sértett brutalitásait. Először egy terhes asszony jött, hogy hat gyermeke apját, a férjet „verésre” citálta a sértett, és amikor utánament, őt – terhes asszonyt – megrugdosta. Ezután jött Huszti Ferenc meghasított koponyával.

Mérhetetlenül felindultam. Bemutattam a szerencsétlent Kozma főszolgabírónak, a Péchy főispánnak, majd a laktanyába mentem, ahol megtettem az inkriminált kifejezéseket.”

A tanúkihallgatások során teljes mértékben bizonyítást nyertek Bajcsy-Zsilinszky állításai, mégis az ítélet megállapította a vádlott terhére a becsületsértés vétségét, őt azonban felmentette, mert a sértő kifejezésekre a „sértett” jogtalan, durva és kihívó magatartása szolgáltatta az okot...” A korabeli viszonyokra és a csendőrség különlegesen kivételezett helyzetére jellemző, hogy Bálint Márton tiszthelyettes, annyi brutalitás, hivatali hatalommal való visszaélés elkövetője ellen nem indítottak hivatalból eljárást, csupán szolgálaton kívüli állományba helyezték.

Ilyen intermezzók közepette került sor a tarpai választásra 1931. június 28-án. A már ismertetett terror és Zsilinszky híveinek tömeges kiutasítása után befejeződött a választás a kerület falvaiban, és a választási urnák beszállítására került sor Tarpára. Ekkor történt Tákoson az urnacsempészési eset, amelynek történetével a honismereti pályázat ifjú gyűjtői még 1973-ban is találkoztak! Kődöboc Imre, aki résztvevője volt a Zsilinszky-féle választásoknak a harmincas években, mondta el, hogy 1931-ben a faluban egy szakasz huszár volt elszállásolva. Zsilinszky híveit a falun kívülre hurcolták a csendőrök. Ők azonban a kertek alatt visszalopakodtak. Szavazás közben a választási elnök minden módon igyekezett késleltetni a hivatalos procedúrát. Amikor a választási urnát útnak indították a kerület székhelyére, Tarpára, a két csendőrt és az elnököt csak távolról kísérhették az emberek. Tarpára érve azonban elveszett az urna. Jelentették is az urnára ügyelő századosnak a dolgot. A katona nem volt alamuszi ember. Cigaretta sodort, rágyújtott és így szólt: „Mire ezt a cigarettát elszívom, az urna itt legyen.” Nem is telt bele fél óra, és hozták az emberek a kukoricatáblába elrejtett urnát. Kődöboc Imre sógora volt az, aki távolról meglátta, amint a csendőrök betérnek a kukoricásba, és kijöve már nem volt náluk az urna.

Minden mesterkedés ellenére Bajcsy-Zsilinszky Endre 175 szavazattöbbséggel lett a tarpai kerület országgyűlési képviselője. Az egykorú sajtótudósítás csak a való helyzetet tárta fel, amikor ezt jelentette a tarpai választásról: „A beregi kuruc nép bámulatos fegyelmettségének, csodálatos lelkességének, imponáló elhűségének tulajdonítható, hogy sem a praktikák, sem az erőszakosságok nem használtak, s hogy vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endre ma megválasztott képviselője a beregi tizenegy községnek, melynek mandátumát két esztendővel ezelőtt is csak hallatlan és csúnya erőszakosságok árán tudták elvenni tőle.”

Bajcsy-Zsilinszky Endre 1926 óta így lett ismét országgyűlési képviselő, és Derecske után most Tarpa népe küldi a parlamentbe. Ha két mandátum összehasonlítható egymással, akkor joggal megállapíthatjuk, hogy sokkal súlyosabbnak bizonyultak Zsilinszky számára a tiszaháti mandátum gondjai. A szegedi pártszervezet elnökéhez 1932. október 23-án intézett levelének egyetlen sora is erről tanúskodik: „Tarpáról most egy félvagonnyi panaszt és adóívet hoztam.” Új lapjában, az 1932-ben induló és az *Előrs* folytatásának tekinthető *Szabadság*ban is a legnagyobb figyelmet a parasztság szociális helyzetének megjavítására szentelte. A népi írók „szabad csapata” ezért is csoportosult a személye köré. Az új hetilap, a *Szabadság*, számos cikkben foglalkozik a beregi végekkel, és a Tiszahát falvaiból számosan keresik fel írásaikkal, leveleikkel Bajcsy-Zsilinszky lapját. Zsilinszky abban is különbözött korának honatyáitól, hogy vele nemcsak a választási harc idején lehetett választókerületében találkozni, hanem két választás között is rendszeresen járta a gondjára bízott falvakat, hogy ahol tud, segítsen a Tiszahát szegény népén.

A választási győzelem 1931-ben lendületet adott a Nemzeti Radikális Párt térhódításához. Alig egy évvel a zászlóbontás után, 1932. március 20-án Budapesten tartotta a NRP vezetőségi gyűlését, amelyen Tarpát a következő küldöttek képviselték: vitéz Bede Béla, Esze János, Varga György, Simon Miklós, Simon József és Szlepák József.

Gulácsról Illésy Gábor volt jelen. Az országos pártfórumon – egyebek között – harcot hirdettek az általános és titkos választójogért, a legalább hárommillió holdra kiterjedő új birtokreformért. A sajtóközlemény szerint a vitában Tarpa részéről felszólalt Varga György és Simon Miklós.

Még abban az évben, 1932. november 27-én Bajcsy-Zsilinszky képviselői beszámolóját tartja délelőtt Tarpán és délután Vásárosnaményban. Útjára elkísérte Csizmadia Lajos országos pártigazgató Derecskéről, valamint Féja Géza, dr. Szabó Andor, dr. Ajtay Miklós, dr. Varga Zsigmond, Mester János, Varga Albert, Katona Jenő (a híres antifasiszta publicista), Makkai János, dr. Eröss János, dr. Borbás Gáspár és Petróczy István. A NRP és Bajcsy-Zsilinszky legodaadóbb hívei voltak Tarpán Bede Béla, Esze János, Gyöngyösi János, Varga József, Simon Miklós és József, Huszti Ferenc, Márokpapin Badag Bálint és Mester Endre, Tivadaron Hajdú Árpád, Csarodán Cserepes Károly, Hetén Dancs György, Gelénesen Fülöp Károly, Barabáson Komáromi Lajos, Fejérsén Kis Albert, Demjén Ignác, Ugornyan Kokas András, Gulácson Illésy Gábor.

A híveihez fűződő – a Horthy-korszakban szokatlan – kapcsolataira enged következtetni fennmaradt levelezése. Ez alkalommal a fentiek illusztrálására csupán Cserepes Károly csarodai kovácmesterrel váltott leveleire hivatkozunk. Nevezett már az 1929-es választás alkalmával kortesei közé tartozott. Amikor 1931-ben kibontotta a Nemzeti Radikális Párt zászlóját, Csarodán ő szervezi a pártot. Zsilinszky a csarodaiak hűségét azzal hálálja meg, hogy intézi ügyes-bajos dolgaikat. A gazdasági válságban eladósodott kovácmesternek váltót ír alá, özv. Baráth Ferencné csarodai lakos hadiözvegyi járadék iránti ügyében közbenjárást vállal. (A népjóléti miniszter ennek következtében utasítja a vásárosnaményi járási főszolgabíróat az ügy elintézésére. Még a miniszter levelének másolatát is mellékeli Zsilinszky a Cserepes Károlyhoz eljuttatott értesítéshez!) Egy 1933. december 5-én keletkezett levélben pedig arról értesíti az NRP csarodai szervezetét, hogy a község vetőmaghátraléka ügyében eredményesen eljár a földművelésügyi miniszternél, és így Csaroda a hátralékot búzában is megfizetheti.

Számos alkalommal tesz Zsilinszky körutat választóközségeiben. A *Szabadság* 1933. november 12-ei száma adja hírül, hogy Bajcsy-Zsilinszky Endre – elsősorban a tarpai és a vásárosnaményi pártszervezetek hívására – november 12-től 19-ig nagyszabású körutat tesz az NRP vezérkarával Beregben és Szatmárban. A lap azután *Bajcsy-Zsilinszky Endre felsőtiszai körútja* címmel számol be az eseményről. November 12-én Ugornyan, utána Gergelyiben, majd Jándon tart gyűlést, amelyeken felszólal még dr. Eröss János, dr. Gulácsy József kerületi elnök és Novák László Barabásról. Délután már Tarpán hangzik el Zsilinszky beszámolója az időszerű bel- és külpolitikai helyzetről. Eröss János az NRP szervezeti kérdéseiről beszél, Novák László a kisgazdák sérelmeivel foglalkozik és Gulácsy József átadja a tarpai gyűlésnek az új pártszervezetek üdvözlését. A tarpaiak a már sötétben befejeződött nagygyűlés végén a Szózat után – a helyi szokásnak megfelelően – elénekelték a „Te benned bízunk eleitől fogva, Uram...” kezdetű református zsoltárt.

Másnap Zsilinszky Novák László, Esze János és Bede Béla kíséretében Gulácsra, majd Kisarra és Tivadarra szekerezett, ahol meg is szálltak. Tizennegyedikén Hete, Fejércse, Beregsurány, Beregdaróc községeket látogatta meg Zsilinszky és kísérete. Tizenötödikén Márok, Márokpapi, Csaroda és Tákos következtek. Tizennyolcadikán Vásárosnaményban tartottak gyűlést, ahová Csizmadia Lajos országos pártigazgató és Bagossy Imre hajdúböszörményi pártelnök is megérkezett. Onnan Zsilinszky és kísérete Olcsvaapátiba ment, ahol Bartha Lajos földmunkás – a *Szabadság* harcos tollú parasztlevelezője – nyitotta meg a gyűlést. Zsilinszkykyn kívül Csizmadia, Bagossy, Gulácsy és Novák beszéltek. „Bartha Sándor vendégszerető ellátása után – olvassuk az egykori tudósítást – feneketlen sártengeren

keresztül az olcsvaapáti kísérőkkel együtt Panyolára érkeztek.” Az ottani gyűlés után sietni kellett Szamoskérrre, mert a tömeg már türelmetlenül várta pártvezérét. A Szamoson csónakon kelt át Zsilinszky és kísérete, hogy estére már Mátészalkára érkezzenek. Másnap, tizenkilencedikén Fehérgyarmaton tartottak nagygyűlést, amelyen Zsilinszky a német keleti terjeszkedés veszedelmeiről szólt, és bírálta a kormány belpolitikáját.

Így zajlottak le Zsilinszky képviselői beszámoló körútjai. Ő maga írja le útjának tapasztalatait a *Szabadság* hasábjain. „Négy kerületet, bennük 23 községet látogattam meg nyolc nap alatt. Nem autó röpített – írja –, hanem parasztszekér faluból faluba. De nem fizetett fuvarosok, hanem pártunk igaz hívei vittek.” Majd csokorba gyűjti a tapasztalt problémák „vastagabbját”, hogy „remegjen meg tőlük a magyar lelkiismeret, és hadd borzadjon el minden fekete gonoszság, amely a magyart fojtogatja”.

Legelőször a Tisza-szabályozás ügyét teszi szóvá. Azt a tarpai keservet, hogy a Tisza a tarpai határból évről évre elhord 25–30 hold televény földet. Tarpa község előljárósága mind ez ideig hiába hívta fel Kállay Miklós földművelésügyi miniszter figyelmét az immár több évtizedes veszélyre. Majd a mezőgazdasági problémákra térve így ír: „Az egész Tiszaháton négy év óta az idén először volt valamilyen a termés. Az is csak búzában. Az idén viszont – változatosság kedvéért – aszály, rozsdá, fagy és szarvaspoloska helyett árvíz rontotta meg a termést. Gyümölcs sem termett az idén majdnem semmi, pedig ez az ország legkiválóbb gyümölcsstermelő földje. Ami kis búza pedig termett, jórészt elment adóba, adóhátralékba, illetékbe, kamatba potom áron.” Felemeli a szavát az illetékbehajtás kímeletlensége, főleg az embertelen árverések miatt.

Bajcsy-Zsilinszky számos beregi körútjáról megjelenő sajtótudósítás közül emeljük ki az 1934. június 13–17-ei útról megjelent beszámolót. A riport arról szól, hogy az ország északkeleti csücskét nagy természeti csapások érték: előbb sivatagi szárazság, majd jégeső pusztított. A Tisza különben is állandóan tépi, szaggatja a kisember lába alatt a földet. Különösen Hete, Fejércse, Tákos, Gulács, Tivadar községek szenvedtek sokat. – Bajcsy-Zsilinszky Vásárosnaményból szekéren teszi meg az utat – híveivel együtt Tarpa felé. Tarpán összeül pártja funkcionáriusaival, a falvak vezetőivel, hogy a bajok orvoslásáról tanácskozzanak. A tarpaiak elmondják, hogy a község és környéke lakosságának hatvan százaléka napszámos, 6–8 gyerekes családokkal, de 9–10 gyerek sem ritka. Ez a nép éhen vész, ha nem kap munkát. Közmunkákat, gazdavédelmi rendeletet követelnek a kormányzattól. Majd Zsilinszky szól hozzá a problémákhoz, és beszél a szövetkezetéről, a házi varrottas akció kiszélesítéséről, a baromfiértékesítés megszervezéséről, az egészséges szövetkezeti szellem szükségességéről.

Egy hónappal később ismét választókerületében találjuk Zsilinszkyt: augusztus 19-én délelőtt Vásárosnaményban, délután Tarpán tart képviselői beszámolót. Vásárosnaményban a készülő választójogi törvénnyel kapcsolatban bírálja Eckhardtot, aki meg akarja vonni a választójogot a vándorló, nincstelen föld- és ipari munkásságtól. Majd radikális telepítési földreformot, 1000–1500 falu építését, adóreformot követel. Végül így fejezi be a beszédet: „Önökre, a tiszai magyarságra építetek különösen, mint egy sziklára, honnan munkám elindult. Támogatásukat, harcos, kitartó munkájukat kérem, mert csak így tudok eredményt elérni.”

Amikor úgy ítéli meg a helyzetet, hogy kormányzati segítségre van szükség Beregben, akkor igyekszik azt megszerezni. Így történt, hogy 1934 novemberében a tarpai képviselő Barcza Ernő helyettes földművelésügyi államtitkárral együtt utazott el Beregbe, és a tarpai községházáról kiindulva először megtekintették a tivadari ősgyümölcsösöt, majd kompon átkelve a Tiszán, Kisar község gyümölcsösét szemlélték meg. Ezután Tarpára visszatérve a tarpai partot nézték meg, „ahol Bajcsy-Zsilinszky Endre megmutatta az államtitkárnak azt az omló Tiszapartot, amely évente 12–20 hold földet hord bele a legnagyobb gyü-

mölcösö televényből a Tiszába, illetőleg a szemben levő partra, ahol évtizedek óta már vagy 200–300 holddal növelte a Tisza a Vay grófok földjét”.

Ilyen előzmények után Bajcsy-Zsilinszky Endre nyugodt lelkiismerettel várhatta az 1935-ös országgyűlési választásokat, mert népszerűsége – a jól végzett munka következtében – csak fokozódott az 1931. évi választások óta. Gömbös Gyula miniszterelnök azonban, aki előzőleg egy tucat mandátummal és miniszteri bársonyszékkel hiába tett kísérletet arra, hogy magához édesgesse volt politikai barátját, Bajcsy-Zsilinszky visszautasításán feldühödve, alantas közegével a „hideg terror” minden eszközével elütötte őt a tarpai mandátumtól. Pedig a választási harc előzményei alapján biztosra lehetett venni Zsilinszky győzelmét. Gömbös ugyanis vele szemben a teljesen ismeretlen – és mint kiderült – kalandor-szélhámós Kenyeres-Kaufmann Miklóst küldte a tarpai kerületbe. A tarpai falvak Zsilinszky híveitől voltak hangosak. Számos kortesnóta született ezekben a hetekben. Az öreg beregi kurucok örömmel és érzékenyülten mondták el a sokat harsogott rigmusokat.

Ezekből idézünk néhány strófát:

*Talpra minden igaz magyar,
Aki becsületet akar.
Egy táborba gyűljünk össze,
Szavazzunk le Zsilinszkyre.
Éljen a magyar szabadság,
Éljen Zsilinszky.*

*Aki azt mondja mi nekünk,
Jog, szabadság az érdemünk,
Ha jó voltunk katonának,
Ne legyünk bolondja másnak.
Éljen Zsilinszky.*

*Magyar ember térj eszedre,
Szavazzál le Zsilinszkyre.
Aki fajtád, aki véred,
Az legyen a Te vezéred.
Éljen Zsilinszky*

*Aki Kenyeres utáni jár,
Nagyon jól tudja mit csinál.
Azért fognak vele kezét,
Mert féltik a kenyerüket.
Éljen Zsilinszky.*

*Zsilinszky lesz a követünk,
Éltesse az Isten köztünk,
Kenyeresre nincs szükségünk,
Ilyen fiú nem kell nekünk.
Éljen Zsilinszky.*

A fenti kortesverset Mester Endre Márokpapiból juttatta el 1967-ben Bajcsy-Zsilinszky özvegyének. Egyik legrégibb beregi híve Zsilinszkynek, aki – mint levelében írja – 1929.

május 6-án ismerte meg az ellenzéki politikust. Azóta őrzi hűségesen az emlékét, ami egyben az ő harcainak emléke is. Habár a szélhámos Kenyeres-Kaufmannal szemben Zsilinszky megnyerte a petíciós eljárást, nem automatikusan ő kapta meg a mandátumot, hanem új választást írtak ki.

A Kenyeres-Kaufmann-ügy utáni pótválasztási hadjárat egyik állomásán, Beregsurányban Bajcsy-Zsilinszky radikális és kérlelhetetlen harcot hirdetett meg a diktatúras veszély ellen. Így beszélt: „Azért van szükség az ellenzéki összefogásra és együttműködésre, mert egy percig sem szabad szem elől téveszteni a legfőbb célt: a mai rendszer megbuktatását. A Gömbös-rendszer megbuktatása azért fontos, mert egyre inkább csúszunk a diktatúra felé. [...] De meg kell buktatni a Gömbös-kormányt azért is, mert külpolitikája hibás és egyoldalú. [...] Ma a kis Magyarország nem lehet olyan könnyelmű, hogy egyetlen kártyára, a túlzott németbarátságra tegye fel az életét.”

A választáson azonban – felsőbb utasításra – ismét működésbe lépett a hideg terror, és – ha a legminimálisabb szótöbbséggel is – ismét Konkoly-Thege Kálmán nyugalmazott ezredes „választották” meg Tarpa képviselőjévé. Levonva a szégyenletes tarpai eset tapasztalatait, a vitézi címről való lemondással jelentős mértékben lazított az ellenforradalmi uralkodó osztályhoz fűződő kapcsolatain. Bár időlegesen kiszorult a képviselőházból, politikai küzdelmeit lankadatlan erővel folytatta. Harcos publicisztikája ezekben az években a *Szabadság*, valamint a *Magyarország* hasábjain közvéleményt formált. Zsilinszky Magyarország külpolitikájában a németkérdést, belpolitikai téren a magyar paraszt megoldatlan gazdasági és szociális problémáit tartotta a legfontosabbnak. Ezért és a baloldali ellenzéki erők tömörítése érdekében még 1936-ban pártjával fuzionált a Független Kisgazdapárttal, és 1939-ben Tarpán már ennek a pártnak lett országgyűlési képviselője.

A tarpai képviselő valóban a második világháború időszakában lett az ország vezető ellenzéki politikusa. Zsilinszky ekkor vált nagy államférfivá, az ellenállási mozgalom hős vezetőjévé. De a beregi végekről ekkor sem feledkezett meg. Levelezésében, cikkeiben, parlamenti felszólalásaiban örök motívum a tiszaháti parasztság sorsa. Nem alap nélkül írta róla Szabó Pál 1939-ben, amikor mint képviselőjelöltet bemutatta a *Szabad Szó* hasábjain: „...ha van és volt politikus Magyarországon, akit a nép mellé állása miatt üldöztek a hatalmasok, Zsilinszky Endrét éppen a beregi nép miatt üldözték. Ha volt messiási kiállás a parasztságért ebben az országban, Zsilinszky Endre messiásként állott ki a beregi népért...” Segíti a tarpaiakat és matolcsiakat, hogy Budapest határában földet bérelhessenek zöldségtermesztés és értékesítés céljából – a szövetkezeti társulás erejével. Az országos politika gondjai mellett nem hanyagolja el a beregi nép ügyét. Változatlanul ki-kijár választókerületébe, és nemcsak számba veszi a panaszokat, hanem országos fórum elé is tárja őket. Alig van olyan cikke vagy egyéb megnyilatkozása, amelyben ne példálózna Bereggel. Az új költségvetési évről 1940 decemberében írt cikkében is hosszan szól a tiszaháti helyzetről. Ebből idézünk: „A napokban Bereg vármegyében jártam, a Tiszaháton, Rákóczi népének körében. Mindig nagy élmény számomra egy ilyen körút: öröm és keserűség forrása egyaránt. Öröm azon, hogy milyen tisztán, emelkedetten és becsületesen gondolkodik ez a tiszaháti magyarság a nemzet és az ország kérdéseiről, mennyire kész mindig a legnagyobb áldozatokra is. De keserűség fog el nagy elhagyatottságán. A több mint 5000 lakójú Tarpán nincs egyetlen utcai lámpa. Mikor múlt kedden reggel 5 órakor kimentem a községháza elé az autóbuszmegállóhoz, megütődve láttam, hogy az újholdon kívül egyetlen lámpa sem világít a községben... Ehhez az utcai sötétséghez hozzáveheti az ember bátran azt a szociális sötétséget is, mely a legkisebb falusi magyarok adóíveiről feketélik felénk...”

Beregi útjáról írt beszámolójában a *Szabad Szó*-ban az adóívekből árukladó gondokat elemzi: „Végigvizsgáltam egy csomó adóívet, aprótelkes föld nélküli zsellérékét éppúgy, mint törpebirtokosokét, kisgazdákat, nagyobb gazdákat. Elcsodálkoztam azon, mennyi méltánytalanság

történt az adóbehajtás körül. Egészen apró emberek hiába fizették be egész idei adójukat, erőszakolják rajtuk a katonáskodás és a rossz termés után is korábbi évek hátralékait. Megecsik, hogy teljesen szabálytalanul azt a jószágot is elhajtják vagy elárverezik, amely nélkül teljesen megakad a magyar törpe- vagy kisbirtokos gazdálkodása.” Majd néhány konkrét esetet említ: az egyiknél a gyógykezeltetési költséget még szülés esetén sem utalja át az Országos Betegápolási Alap, hanem – szegénységi bizonyítvány ellenére – végrehajtják rajta a kórházi költséget. Egy másik esetben elakad a katonák után járó családi segély folyósítása, több munkavállalónál pedig igazságtalan és törvénytelen munkabér-megállapítás esete forog fenn stb. *Így láttam Beregben* című úti beszámolóját Bajcsy-Zsilinszky azzal a tanulsággal zárja, hogy a falusi szegény népnek nincsenek igazi politikai és gazdasági önvédő szervezetei és a falusi képviselőtestületek sem az ő érdekeit képviselik.

A *Szabad Szó*, amelynek Bajcsy-Zsilinszky Endre 1940. október 13-tól a német megszállásig, 1944. március 19-ig a főszerkesztője volt, maga köré tömörítette a harcos baloldalt: kommunisták, parasztpártiak, polgári radikálisok színe-javát. A munkatársak között találjuk Fehér Lajost, Mód Aladárt, Kállai Gyulát, Józsa Bélát, Balogh Edgárt, Illyés Gyulát, Nagy Istvánt, a felelős szerkesztő Szabó Pált, Németh Lászlót, Móricz Zsigmondot, Tersánszky Józsi Jenőt, Veres Pétert, Darvas Józsefet, Boldizsár Ivánt, Iliás Ferencet, Kovács Imrét stb.

Bajcsy-Zsilinszkynek a német megszállókkal szemben tanúsított bátor tűzharca ismeretes. Amikor a Gestapo-börtön keserves hónapjai után, 1944. október közepén kiszabadult, az illegalitásban folytatta harcát a független, szabad és demokratikus Magyarorszáért. A Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnökeként állt az élére az antifasiszta küzdelemnek. A Nyilas Számonkérő szék emberei azonban – árulás folytán – felfedték a szervezkedést, Bajcsy-Zsilinszkyt és az ellenállás egész vezérkarát elfogták. Kiss Jánosék halálos ítélete után rá is hasonló sors várt. Amikor bátran megívott harcának utolsó óráit élte Sopronkőhidán, a kivégzése előtti percekben is Tarpára gondolt. Bárdosi Jenő evangélikus börtönlelkésznek kinyilvánította végakarátát, hogy Tarpán szeretne nyugodni. „Biztosra veszem – mondotta –, hogy az egész tarpai nép sorfalat fog állni, amikor a református templom harangjainak zúgása között poraimat Tarpára szállítják.”

I R O D A L O M

Széjjelnéztünk a tarpai toronyból. *Előőr*; 1930. március 15.

Vigh Károly: Bajcsy-Zsilinszky Endre, a tarpai képviselő. *Szabolcs-szatmári Szemle*, 1969. évf., 4. sz., 33.

Buják Attila: *Bajcsy Zsilinszky legendák Tarpán és környékén*. Kézirat, 2. Bajcsy-Zsilinszky Endre: Tarpai beszámoló. *Előőr*, 1929. június 15. Beregi idill. Kortessbosszú Gulácson. *Előőr*, 1929. június 22.

Előőr, 1929. július 6.

Szabó Pál: Himnusz és puskatus. *Előőr*, 1929. aug. 3. és Bajcsy-Zsilinszky Endre: Nyílt levél gróf Bethlen Istvánhoz. *Előőr*, 1929. július 13.

Jajkiáltás a Tiszahátról. *Előőr*, 1929. július 13. *Előőr*, 1929. szeptember 28.

Kuknyó János: Bajcsy-Zsilinszky Endre és a tiszaháti gyümölcsstermesztés. *Szabolcs-szatmári Szemle*, 1973. évf., 3. sz. Bajcsy-Zsilinszky Endre: Ki a Tisza vizét issza... *Előőr*, 1929. október 19. Féja Géza: Esze Tamás földjén. *Előőr*, 1930. augusztus 9.

A tarpai zászlóbontás. *Előőr*, 1931. január 17.

Vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endre diadalútja a tarpai kerületben. *Előőr*, 1931. június 21.

Szabadság, 1934. június 24. Buják Attila: i. m. 8. Bajcsy-Zsilinszky Endre levele 1932. október 23-án a szegedi pártszervezet elnökéhez. OSZK, Kézirattár.

Szabadság, 1932. március 27. *Szabadság*, 1932. november 20. Bajcsy-Zsilinszky Endre levele Cserepes Károlyhoz: 1933. december 5. A szerző birtokában.

Bajcsy-Zsilinszky Endre felső-tiszai körútja. *Szabadság*, 1933. november 26. Bajcsy-Zsilinszky Endre: „Nemzeti munkahét” a Felső-Tisza mentén. *Szabadság*, 1933. november 26.

Riport a siralom völgyéről. Vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endre körútja a tarpai kerületben. *Szabadság*, 1934. július 1. Bajcsy-Zsilinszky Endre vásárosnaményi és tarpai beszámolója. *Szabadság*, 1934. augusztus 26.

Szabadság, 1934. november 18.

Bajcsy-Zsilinszky Endre választási beszéde. *Szabadság*, 1935. november 24. „Leteszem vitézi rangomat”. Bajcsy-Zsilinszky Endre levele... a Vitézi Rend ügyvezető törzskapitányához. *Szabadság*, 1935. április 7. Szabó Pál: Bajcsy-Zsilinszky Endre. *Szabad Szó*, 1939. május 21. Bajcsy-Zsilinszky Endre: Tárpaiak és matolcsiak Budapesten. *Szabad Szó*, 1939. szeptember 29.

Bajcsy-Zsilinszky Endre: Az új költségvetési év. *Szabad Szó*, 1940. december 15. Bajcsy-Zsilinszky Endre: Így láttam Beregben. *Szabad Szó*, 1940. december 29.

